

DIGITALISERING – HOT ELLER MÖJLIGHET?

**Svensklärares erfarenheter av
digitaliseringen på gymnasiet**

Elsi Mörsky

Pro gradu-avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Våren 2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Elsi Mörsky	
Työn nimi – Title Digitalisering – hot eller möjlighet? Svensklärarens erfarenheter av digitaliseringen på gymnasiet	
Oppiaine – Subject Ruotsin kieli	Työn laji – Level Sivuainetutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2017	Sivumäärä – Number of pages 39+1
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Uudet opetussuunnitelmat otettiin sekä Suomen peruskouluissa että lukioissa vaihteittain käyttöön syksystä 2016 lähtien. Niiden aikaansaama keskustelu on ollut vilkasta, ja kaiken kaikkiaan opetuksen muutokset ovat yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä olleet erittäin yleinen puheenaihe. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sähköistymisen vaikutuksia lukion opetukseen ruotsinopettajan näkökulmasta. Tavoitteena oli kartoittaa opettajien omia näkemyksiä ja kokemuksia sähköistymisestä sekä opetuksen sisällön muuttumisesta sähköistymisen ja uuden opetussuunnitelman myötä.</p> <p>Tutkimuksen aineisto kerättiin ryhmähaastattelun avulla. Haastateltavana oli kolme ruotsinopettajaa, joilla on kokemusta lukion opettajan työstä useiden vuosien ajalta. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka tarkoituksena ei ole antaa yleistettäviä tuloksia, vaan tarjota näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Saadut tulokset on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin periaatteisiin pohjautuen.</p> <p>Tutkimukseni tulokset osoittavat, että sähköistymisestä on tullut osa opettajien arkea lähivuosien aikana. Mahdollisuus jakaa materiaalia, tehdä yhteistyötä sekä kollegoiden että opiskelijoiden kanssa paikasta riippumatta sekä oppitunneille erilaisten oppimateriaalien ja työskentelytapojen avulla saatu vaihtelu ovat esimerkkejä digitalisaation mukanaan tuomista hyvistä piirteistä. Huonoina puolina esille tulevat opiskelijoiden näkökulmasta mm. sosiaalisten taitojen heikentyminen, fyysiset ongelmat ja ruutuajan lisääntyminen sekä opettajalle kerääntyvät paineet teknisten taitojen riittävydestä. Esteenä opettajan kehittymiselle nähdään esimerkiksi ajan, koulutuksen ja toimivien laitteiden puute.</p> <p>Muutoksia opetuksen sisältöön on tuonut lähivuosien aikana eniten itse sähköistyminen, kun taas uusien opetussuunnitelmien vaikutus näkyy tällä hetkellä esim. arvioinnin kehittämisessä. Tutkimukseni mukaan sekä opettajan että opiskelijan mielenkiinto opetettavaa tai opiskeltavaa asiaa kohtaan säilyy parhaiten, mikäli sähköisen ja ns. perinteisemmän sisällön välillä vallitsee tasapaino.</p>	
Asiasanat – Keywords: digitalisering, svensklärare, språklärare, gymnasium, läroplanen	
Säilytyspaikka – Depository: JYX	
Muita tietoja – Additional information: -	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	4
2	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
2.1	Digital kompetens	6
2.2	Digitaliseringen av skolan.....	7
2.3	Den nya läroplanen på gymnasiet	10
3	MÅL, MATERIAL OCH METOD	12
3.1	Syfte och forskningsfrågor.....	12
3.2	Informanter.....	13
3.3	Intervju som metod	13
3.4	Innehållsanalys.....	15
4	RESULTAT	17
4.1	Förändringarna på gymnasiet.....	17
4.1.1	Det positiva	17
4.1.2	Det negativa	21
4.2	Hinder och uppmuntran på vägen mot digitaliseringen	24
4.3	Andra betydande förändringar	28
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION MED KRITISKA ANMÄRKNINGAR.....	30
5.1	Om förändringarna på gymnasiet.....	30
5.2	Om informanter och intervju.....	34
	LITTERATUR.....	36
	BILAGA 1	40

1 INLEDNING

I Finland har de nya läroplanerna trätt stegvis i kraft både i grundskola och gymnasium sedan hösten 2016, men en till och med större förändring ur undervisningens synvinkel är hela samhällets digitalisering. Båda två har väckt livlig diskussion i såväl finländsk media som bland lärare. Under de år som jag har arbetat som svensklärare på gymnasiet har jag själv sett hur undervisning och lärararbete har förändrats. Jag är intresserad av att veta hurdana erfarenheter språklärare, dvs. i detta fall lärare i svenska, har av digitalisering och hur undervisningens innehåll har förändrats i takt med digitalisering och de nya läroplanerna. Tyngdpunkten ligger på gymnasiet.

Att jobba som lärare kräver mycket arbete med inte bara ämneskunskaper utan också med bl.a. digitala färdigheter. De ovannämnda förnyelserna medför att lärometoder förnyas och digitala medel införs i undervisning: de existerande läromedel som lärare kan ha använt i flera år ska ersättas av eller kompletteras med nya och digitala. Diaz (2012: 53) betonar att informationsteknologi i undervisningen i det nutida samhället inte egentligen är ett alternativ utan snarare nästan obligatoriskt. Även enligt den nya läroplanen (GLP 2015) kommer digital kompetens att ha ökad betydelse i undervisning i framtiden. Diaz (2012: 20-21) konstaterar vidare att pedagogiken förändras genom ökad digitalisering i klassrummet vilket förorsakar att lärare inte längre kan vara det som hen varit för några år sedan.

Kalpjos (2014) studie visar att lärarna är positivt inställda till digitalisering och förändring som den medfört, men ändå är nya metoder och verktyg inte så ofta en aktiv del av undervisningen. Brist på tid, utbildning, resurser och kunskaper är de största stötestenarna på vägen mot förändringen. (Kalpio 2014, se även Högberg 2016.)

Fast det sägs att gymnasiet är en allmänbildande skola, är det i verkligheten ännu så att sakerna görs för att klara av studentexamen så bra som möjligt. Utöver läroplanerna har även studentskrivningarna i Finland förändrats och de första digitala proven har skrivits hösten 2016. Proven blir stegvis digitaliserade så att t.ex. provet i svenska skrivs digitalt hösten 2017 och de sista proven är digitala våren 2019. Om gymnasieelever inte använder digitala verktyg under studietiden, blir det kanske t.o.m. omöjligt att ta del i studentskrivningarna. Studerande ska bekanta sig med just de digitala verktyg som används i studentexamen för att bli vana vid

dem, men andra verktyg får inte heller bli glömda. Det viktigaste är att gymnasieeleverna vänjer sig vid att arbeta med datorer och inte har dem bara som tidsfördriv. Att associera datorer mera med fritid än skolarbete är enligt Andersson och Wilhelmsson Ramshage (2010: 28-29) samt Tallvid och Hallerström (2009: 40) mycket vanligt bland de unga, men jag är säker att detta kommer att förändras: genom den nya läroplanen kommer digitala verktyg åtminstone i Finland att vara en betydande del av inläring från och med lågstadium, eller till och med förskola som även har fått en ny läroplan.

Denna studie är en kvalitativ fallstudie som inte syftar till generaliseringar utan ger synpunkter till temat i fråga. Analysen baserar sig på innehållsanalytisk metod. Materialet samlades genom en gruppintervju med tre erfarna svensklärare. Två av lärarna arbetar i samma gymnasium med varandra och en i ett annat, men alla arbetar i samma stad. För anonymitetens skull är beskrivningen av informanternas bakgrund inte detaljerad.

I studiens teoretiska del, dvs. i kapitel 2, redogörs för de teoretiska utgångspunkter som anses vara viktiga för denna studie. Tyngdpunkten ligger på digital kompetens, digitaliseringen av skolan och den nya läroplanen på gymnasiet. I kapitel 3 behandlas studiens syfte, forskningsfrågor och informanter samt presenteras metoder som har valts för denna studie. Kapitel 4 innehåller resultat av intervjun. Sista kapitlet består av en sammanfattande diskussion med kritiska anmärkningar om såväl studiens teman som intervjun.

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

2.1 Digital kompetens

År 2006 valde Europaparlamentet och Europeiska unionens råd åtta nyckelkompetenser som behövs för livslångt lärande (EU 2006). Denna europeiska referensram omfattar åtta kompetenser, såsom kommunikation på modersmålet, social och medborgerlig kompetens samt digital kompetens. Alla nyckelkompetenser anses vara likvärdiga och kan inte ses som skilda enheter utan de kompletterar varandra. Det konstateras att människor behöver utveckla sina färdigheter och kompetenser för att aktivt kunna delta i utvecklingen i samhället. (ibid.)

Enligt Europaparlamentet och Europeiska unionens råd (EU 2006) innehåller digital kompetens att informationssamhällets teknik används på ett säkert och kritiskt sätt. Såväl hemma som i arbetslivet krävs det grundläggande färdigheter och kunskaper av tekniken och dess funktioner, såsom att söka och granska information, ta del i samarbetsnätverk via Internet och kunskaper som t.ex. ordbehandling, kalkylprogram och databaser. Den europeiska referensramen (EU 2006) definierar vidare att en digitalt kompetent person är medveten om de möjligheter och risker som användningen av Internet och exempelvis e-post skapar. Till digital kompetens hör även kunskaper om frågor som sammanhänger t.ex. med informationens validitet och tillförlitlighet eller juridiska principer. Därtill är det viktigt att information kan bl.a. samlas in och bearbetas kritiskt och systematiskt. Tekniken borde ses som stöd för att tänka kritiskt, kreativt och innovativt. (ibid.)

Digital kompetens definieras på följande sätt enligt Digitaliseringskommissionen (2015: 105-106) i Sverige:

Digital kompetens utgörs av i vilken utsträckning man är förtrogen med digitala verktyg och tjänster samt har förmåga att följa med i den digitala utvecklingen och dess påverkan på ens liv.

Digital kompetens innefattar

- kunskaper att söka information, kommunicera, interagera och producera digitalt
- färdigheter att använda digitala verktyg och tjänster
- förståelse för den transformering som digitaliseringen innebär i samhället med dess möjligheter och risker
- motivation att delta i utvecklingen. (ibid.)

När Digitaliseringskommissionens definition jämförs med den europeiska referensramen är likheter tydliga. Den största skillnaden är att referensramen ger mycket detaljerad information om digital kompetens och dess betydelse.

Även de finländska myndigheterna har börjat höja digital kompetens i skolorna. Statsrådet (2015: 17) har offentliggjort spetsprojekt som innehåller visionen för Finland år 2025. Den betyder t.ex. nya inlärningsmiljöer och digitala material för grundskolorna samt idén om att utnyttja de möjligheter som digitalisering och ny pedagogik ger för lärandet. (ibid.) En annan aktuell förnyelse i de finländska grundskolorna och gymnasier är den nya läroplanen, som betonar digital kompetens. I denna studie fokuseras på gymnasiet och den nya läroplanen behandlas närmare i kapitel 2.3.

2.2 Digitaliseringen av skolan

Att definiera begreppet *digitalisering* på ett allmängiltigt och entydigt sätt verkar vara något som inte heller vetenskapen har kunnat göra. Enligt Pohjola (2015: 3, se även Svanberg 2013) betydde digitalisering tidigare att något skannades till digital form, men i dag anses begreppet vara bredare. Hokkanen (2016: 9, se även Svanberg 2013) konstaterar att den tidigare definitionen av digitaliseringen inte kan glömmas, för den är tätt relaterad till den nyare, som kombinerar digitalisering med nya tekniska lösningar. Detta framgår också av Statskontorets (2016) definition, som tydliggör att digitalisering sker när handlingssätt omfattande förnyas genom att ny digital teknik införs. Svanberg (2013) påminner om att man bör vara noggrann med begreppet för det kan tolkas på många olika sätt och leda till missförstånd.

Digitaliseringskommissionen (2015: 99) betonar i sin definition möjligheter som digitalisering för med sig:

Digitalisering innebär att digital kommunikation och interaktion mellan människor, verksamheter och saker blir självklara. Möjligheten att samla in, tolka, tillämpa och utveckla allt större kvantiteter av data digitalt, medför att det uppstår utvecklingsmöjligheter inom de flesta områden. Vad vi gör, hur vi gör och vad som går att göra förändras i och med digitaliseringen. Allt större delar av tillvaron är digitaliserad samtidigt som det i allt mindre grad går att skilja ut det digitala från det icke-digitala. (ibid.)

När det gäller undervisning kan digitalisering inte innebära bara tekniska innovationer. Enligt Diaz (2012: 20-21) är det i undervisningen inte längre fråga om själva tekniken utan om den digitala pedagogiken. Hon konstaterar att tekniken alltid är med och den ska fungera, men när det gäller hård- och mjukvara eller de sociala och digitala medierna är det viktigast att dessa två faktorer integreras på ett pedagogiskt arbetssätt. (ibid.)

Diaz (2012: 53) betonar att IT (=informationsteknik/-teknologi) i undervisningen inte längre är ett alternativ utan nästan en obligatorisk del av den, för digitaliseringen hör till dagens samhälle. Hon hänvisar till Warschauers (2006, refererad i Diaz 2012: 53-54) undersökningar som visar att inte bara lärarnas digitala kompetens måste höjas utan också eleverns. Enligt Warschauer (2006) är nya medier en väg till det nya lärandet som sker inte bara i skolan utan också utanför den. Detta framgår egentligen också i Finland i den nya läroplanen för gymnasiet (GLP 2015, se även kapitel 2.3) som stegvis har trätt i kraft hösten 2016. Läroplanen redogör för digital kompetens som har ökad betydelse i undervisningen i framtiden. Därtill betonar läroplanen inläring som sker också informellt, dvs. utanför skolan (jfr Warschauer 2006).

Hylén (2010: 3) påstår att en av orsakerna till att ha IT i skolan är möjligheten för eleverna att förbereda sig för arbetslivet. Även Europaparlamentets och Europeiska unionens råds (EU 2006) rekommendationer om nyckelkompetenser har samma syfte: ungdomar ska kunna utveckla sina kompetenser för att skapa en bra grund för arbetslivet. Hylén (2010: 3) konstaterar vidare att IT medför positiva förändringar i undervisningsmetoder och individers skillnader i digital kompetens blir mindre.

Högberg (2016) fick som resultat i sin studie att svensklärarna i Sverige tror på den pedagogiska potential som digitaliseringen har. När samhället är digitaliserat är det också skolans uppgift att vara digitaliserad och lärarens plikt att ha digitalt innehåll med i sin undervisning. Detta anses dock problematiskt p.g.a. brist på tid, resurser, samordning och stöd. Därutöver definierar lärarna begreppet ”digitalisering” på lite olika sätt vilket kan leda till olika och ojämna former av digitalisering i olika skolor. (Högberg 2016.) Liknande resultat har framkommit i Kalpios (2014) studie där hon undersökte geografilärarna på gymnasierna i Finland. Hon fick som resultat att lärarna var positivt inställda till digitalisering och förändring av undervisning på gymnasiet, men trots den positiva attityden var nya metoder och verktyg inte så ofta med i undervisning. Såsom Högberg (2016) har också Kalpio

(2014) konstaterat att brist på tid och resurser är bland de viktigaste stötestenarna på vägen mot förändringen. Till dem hör enligt Kalpio ännu brist på utbildning och kunskaper.

Att digitalisering inte pågår problemfritt framkommer i talrika finländska artiklar (se t.ex. Koivuranta 2016, Aulasmaa 2016 och OAJ 2015). De visar att digitaliseringen är ett aktuellt, diskussionsväckande och t.o.m. oroväckande tema. Det diskuteras bl.a. skillnader i lärares och elevers digitala färdigheter i olika skolor i Finland.

Enligt Agee et al. (2009: 389) baseras tonåringars intresse för datoranvändning på de förbättrade möjligheterna av sociala relationer. Därtill betonar de att tonåringar ser internet som en källa för information som de själva är intresserade av. Andersson och Wilhelmsson Ramshage (2010: 28-29) har också forskat i barn och ungas användning av digital teknik och deras dagliga läs- och skrivaktiviteter. De konstaterar att tonåringa ofta är digitala infödingar som använder mycket digital teknik och kommunicerar via nätet. Enligt dem associeras användningen inte med lärande utan anses mera som fritidsaktivitet. (ibid.)

Detta om datorn som mera tidsfördriv än arbetsredskap hos vissa elever har även Tallvid och Hallerström (2009: 40) lyft fram i sin studie om En-till-En-undervisningen (dvs. att eleverna har tillgång till en egen dator). Den största nackdelen enligt dem är dock att eleverna tillbringar för mycket tid framför datorn. Andra nackdelar som forskare betonar är elevers hälsoproblem och bristande sociala kontakter samt lärarnas ökade press på att använda datorn i undervisning. Att handstil försämras är också bland de negativa faktorer som digitalisering medför, fast det också presenteras som en stor fördel att inte behöva läsa dålig handstil. (Tallvid och Hallerström 2009: 40-41.)

Som fördel konstaterar Tallvid och Hallerström (2009: 15-16, 18, 38-39) att En-till-En ökar elevernas entusiasm och motivation för skolarbetet samt att arbetsmiljön i klassrummet blir lugnare. Andra fördelar med En-till-En är bl.a. ökad variation med arbetsätten (se även Hylen 2010: 3), förbättrade möjligheter för individanpassad undervisning, kontroll över material för både lärare och elev samt lättare kommunikation med hemmen, elever och kollegor. Från elevernas synpunkt har undervisningen blivit lättare och roligare tack vare datorer. Studien visar att datorn kan på kort tid bli en naturlig del av undervisningen. (ibid.) Tallvid och Hallerström (2009: 18) konstaterar vidare att trots de positiva effekter som datorer

medför kan lärarens betydelse inte ifrågasättas. De betonar att det viktigaste är vad elever och lärare gör med datorn, inte datorn i sig. (ibid.)

Även Sveriges Riksdag (2016) har undersökt digitaliseringen inom skolan och hurdan påverkan den har på kvalitet, resultat och likvärdighet. Undersökningen har gjorts genom att granska forskningar och studier och deras resultat. Resultaten liknar resultaten av Tallvid och Hallerström (2009: 15-16, 18, 38-39) och visar att det positiva med digitala verktyg i undervisningen är att de ökar såväl elevers motivation, engagemang och intresse för skolarbetet. Positiva resultat nås dock inte bara med digitala verktyg utan därtill krävs även ny pedagogik och nya arbetssätt, vilket även Diaz (2012: 20-21) betonar. Nackdelar som framkommer i Sveriges Riksdags (2016) rapport är t.ex. problem med disciplin, låg digital kompetens som kräver utveckling på alla nivåer (dvs. elev, lärare, skolledare) och ökat tempo samt ökad stress hos elever och lärare. Rapporten medger ändå att bara få undersökningar om de positiva effekterna för studieresultat har hittills gjorts så kan resultaten i denna rapport inte heller bli generaliserade.

2.3 Den nya läroplanen på gymnasiet

Läroplanerna förändras i Finland ungefär med tio års mellanrum. Både grundskola och gymnasium har fått en ny läroplan som har trätt i kraft stegvis hösten 2016. De nya läroplanerna har diskuterats mycket inte bara i Finland utan också i övriga Norden (se t.ex. Svartström 2016 och Enkvist 2016). Båda läroplanerna betonar digital kompetens mer än tidigare (se t.ex. Heikkilä Marja 2016 och OPS-hautomot 2016), men i denna studie fokuseras på digitalisering ur gymnasietets synpunkt.

Den nya läroplanen (GLP 2015) utgår ifrån att skolan som lärmiljö syftar till att förbereda eleverna för det globala, digitala och mångskiftande samhället. Viktiga mål för dagens gymnasium är t.ex. undersökande lärande, problemlösningsförmåga, ämnesintegrering, multilitteracitet och hållbar livsstil (GLP 2015: 34), men också digitalisering är starkt med i allmänna mål för undervisningen:

Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete (GLP 2015: 34).

Även enligt Koskinen (2016) är informations- och kommunikationsteknik (=IKT) ett betydelsefullt tema i gymnasiets läroplan och IKT:s roll som en del av inläringen betonas i regel i all verksamhet i skolan, men inte speciellt i samband med olika läroämnen. Koskinen konstaterar vidare att digitala lärmiljöer och verktyg samt digitalt material ska vara en naturlig del av undervisningen, men ändå borde pedagogiken stå i fokus, inte tekniken: IKT är inte obligatorisk utan den borde användas för att både lärare och studerande får fördel av den.

Informations- och kommunikationsteknik är ett av teman i gymnasiets nya temastudier, som är obligatoriska och genomförs som ämnesövergripande teamarbete under gymnasietiden. Temastudierna består av tre kurser som innehåller inte bara kunskaper inom IKT utan också andra studier som sammanför olika vetenskapsområden. Målet med temastudierna är bl.a. att ”tillämpa sina kunskaper och utveckla sin digitala kompetens i praktiska situationer”. (GLP 2015: 243-244.)

Koskinen (2016) påpekar att i fråga om digitalisering och dess utveckling på gymnasiet är några områden sådana som prioriteras. Till dem hör bl.a. digitala lärmiljöer och digitalt material som borde vara lätt tillgängliga för både lärare och studerande. Koskinen hävdar vidare att en annan tyngdpunkt ligger på verktyg som studerande använder: Förutsättningen är att studerande kan använda sina egna apparater i undervisning lika bra som skolans datorer och att nätverken fungerar för alla. (Koskinen 2016.) På sistone har mycket diskussion pågått om t.ex. nätverk som inte är tillräckligt effektivt för att ta emot de krav som det ökande antalet datorer medför. (se t.ex. Koivuranta 2016).

Den nya läroplanen tar också upp individuella möjligheter att studera. Koskinen (2016) poängterar att IKT har stor potential att stöda de individuella lärstigarna med nivåanpassade uppgifter och detta ska utvecklas vidare. IKT kan också hjälpa med att skapa information samhälleligt och med att dela kunskanden vidare. Målet är även att utnyttja IKT i studier som är ämnesintegrerade och som grundar sig på problemlösning och forskning. (Koskinen 2016.)

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

3.1 Syfte och forskningsfrågor

Som redan tidigare nämnts har utbildning med sina nya läroplaner i Finland diskuterats mycket. Även andra förändringar gällande t.ex. lärometoder är aktuella. Det är givet att förändringarnas konsekvenser förblir oklara ännu i många år och det blir intressant att följa hur undervisning med tiden förändras och vilka effekter förändringarna har för lärresultaten. Framtiden är oviss och därför fokuserar den föreliggande studien sig på den aktuella situation som också kan betraktas som övergångsskede.

Syftet i studien är inte bara att ta reda på den nya läroplanens påverkan på undervisning på gymnasiet, utan också att redogöra svensklärares erfarenheter av digitalisering och undervisningens digitala innehåll på dagens gymnasium. Mitt mål är således att få svar på följande forskningsfrågor:

- Vad är digitalisering enligt mina informanter?
- Hurdant digitalt innehåll har lärarna i sin undervisning? Har den nya läroplanen och digitala studentskrivningar förändrat undervisningen?
- Är tankarna och förväntningarna kring digitaliseringen positiva eller negativa enligt informanterna? Vilka orsaker ligger bakom deras uppfattningar?
- Varför är digitaliseringen bra/inte så bra för inläring eller språkinläring?

Min studie är en kvalitativ fallstudie och meningen är att ge en inblick i undervisning på dagens gymnasium ur några enskilda svensklärares synvinkel. Intressant blir även att forska i de positiva och negativa inställningarna speciellt till undervisningens digitala innehåll. Syftet i denna studie är inte att kunna göra allmängiltiga generaliseringar, utan att ge exempel på synpunkter som finns. I fråga om intervju som forskningsmetod poängterar Dufva (2011: 142) att det inte är meningen att kunna generalisera med hjälp av den, utan det strävs efter att forska i bl.a. de mångfaldiga uppfattningar som de valda informanterna har om temat i fråga.

3.2 Informanter

Att välja lärare som informanter har en fördel över andra: de är vanligen talföra. Detta stämde även i denna intervju och min förväntning att få rikligt med material lyckades. I kvalitativ undersökning är det enligt Tuomi och Sarajärvi (2013: 85) sällan fråga om att kunna dra allmänna slutsatser på grund av insamlat material, utan den syftar till att bl.a. beskriva eller tolka ett fenomen och att förstå viss verksamhet. Tuomi och Sarajärvi (2013: 86-87) betonar vidare att det i princip är viktigt att informanterna vet så mycket som möjligt eller har erfarenhet av det ifrågavarande temat. En av betydande orsakerna vid valet av denna studies informanter var att de har sysslat med digitala läromedel och har erfarenhet av digitaliseringen på gymnasiet.

När informanterna valdes, var det även av stor betydelse att informanterna allmänt taget är erfarna språklärare. Jag förutsatte att det skulle vara en fördel om informanterna hade undervisat även innan digitaliseringen blev vanligare i de finländska skolorna. Så skulle de kunna jämföra situationerna och analysera digitaliseringens för- och nackdelar bättre. För att bevara anonymiteten beskrivs informanterna inte mycket, men det kan nämnas att alla arbetar i samma stad och därtill två av dem även i samma skola med varandra. Arbetserfarenheten hos informanterna består mestadels eller t.o.m. enbart av gymnasieundervisning. Informant A har arbetat åtta år, informant B 15 år och informant C sammanlagt 25 år. Lärarna B och C är fast anställda, medan lärare A alltid har haft en tidsbunden tjänst.

3.3 Intervju som metod

Intervju som forskningsmetod har många fördelar. Enligt Bell (2007: 158) är intervju en flexibel metod och ger utrymme för följdfrågor. Detta påstår även Tuomi och Sarajärvi (2013: 73) som förklarar att intervjuens flexibilitet ger intervjuaren möjlighet att bl.a. korrigera missförstånd eller förtydliga informanternas svar. Därtill kan intervjun ge information som inte förekommer med enkätfrågor, dvs. att tonfall, mimik och pauser kan tolkas vara en del av svaren (Bell 2007: 158). Även Tuomi och Sarajärvi (2013: 73) är eniga om denna fördel, men konstaterar ändå att detta inte ofta utnyttjas. Dufva (2011: 131-132) anser att intervjun ger utrymme för både fenomenet i sig och den intervjuades egen röst. Hon påpekar att forskare kan med hjälp av en intervju få en databank som kan stödja hens empiriska undersökning och egna undersökningsresultat.

Tuomi och Sarajärvi (2013: 73) rekommenderar att det vore bra att informanterna kunde förbereda sig inför intervjufrågorna så att intervjun skulle ha bättre möjligheter att lyckas och resultera i omfattande svar. I denna studie föredrogs spontanitet i svaren för att få fram informanternas egna åsikter och tankar. Före intervjun visste lärarna således bara vad studien handlar om, dvs. det allmänna temat. Vad jag kunde ha gjort annars är att ge några av frågorna i förväg så att informanterna kunde ha kunnat samla in sina tankar före intervjun. Det skulle möjligen ha gjort svaren ännu mångsidigare.

Som metod i min undersökning användes en halvstrukturerad temaintervju som enligt Dufva (2011: 132-133) ligger mellan en strukturerad blankettintervju och en öppen djupintervju. Detta betyder att intervjuteman är bestämda och forskaren har satt sig in i teman, men själva situationen pågår mera som en diskussion kring dem (se även Hirsjärvi och Hurme 2014: 47-48). Dock betonar Bell (2007: 162) att en viss struktur i intervjun är viktig för att garantera att alla ämnesområden och teman blir behandlade. Hirsjärvi och Hurme (2014: 48) poängterar att inte bara tolkningar och betydelser som framförs i intervjun är centrala, utan också att dessa uppstår interaktivt i intervjusituationen.

Materialet i denna studie består av en intervju som genomfördes som en gruppintervju med tre svensklärare. Att välja en gruppintervju framför enskilda intervjuer beror i den här undersökningen på de valda informanter som känner varandra och vågar även i en grupp säga sina åsikter. Dessa faktorer ligger till grund för det att det inte blev mer än tre lärare som informanter.

Dufva (2011: 135) konstaterar att en gruppintervju har den nackdelen att alla eventuellt inte säger lika mycket under intervjun (se även Hirsjärvi och Hurme 2014: 63), men fördelen är att diskussionen kan bli mångsidigare när andras åsikter väcker tankar för och emot. Laws (2000, refererad i Bell 2007: 164) och Hirsjärvi och Hurme (2014: 63) har en likartad uppfattning om olika personligheters inverkan på intervjusituationen. De föreslår att intervjuaren under intervjun kontrollerar om alla i intervjugruppen är eniga om det som sägs och att allas röst verkligen blir hörd (ibid.).

I denna studie tog själva intervjun plats i slutet av november 2016 på en skola där vi hade ett lugnt ställe att diskutera. Intervjun var lätt att genomföra och den tog ungefär två timmar. För att ha en bra möjlighet att analysera intervjun noggrant efteråt inspelades intervjun. Bell

(2007: 165) hävdar nämligen att det är viktigt att få koncentrera sig på själva intervjun och diskussionen under intervjusituationen. Enligt henne är det ett bra sätt att först med hjälp av de inspelade intervjuerna sammanfatta och iaktta enskilda kommentarer som verkar vara av betydelse för undersökningen. Detta konstaterar även Hirsjärvi och Hurme (2014: 92) som redogör att intervjun blir naturligast när intervjuaren arbetar utan hjälpmedel, som t.ex. papper och penna.

Efter intervjun i fråga blev nästan hela diskussionen littererad för att få en bra helhetsbild av innehållet. Några ställen som visade sig att inte vara betydande för studien blev inte noggrant littererade. Littererade exempel är en del av resultatdelen (se kapitel 4) i form av citat, som är översatta till svenska. Översättningarna är gjorda med hjälp av Katja Luoma, som jag i detta sammanhang vill rikta ett stort tack till.

3.4 Innehållsanalys

Tuomi och Sarajärvi (2013: 91) definierar innehållsanalys som en tillämplig metod för alla kvalitativa undersökningar. De konstaterar vidare att meningen med innehållsanalys är att verbalt beskriva materialet så ingående som möjligt. En tydlig helhet utformas genom att sammanfatta resultaten, men utan att förlora information som fås. (Tuomi och Sarajärvi 2013: 106, 108). Vid upprepade läsgångar av materialet upptäcks nya synpunkter och på grund av teorin kan observationer från eget material delas in i t.ex. olika teman, klasser eller typer (Dufva 2011: 139). Det som är viktigt för studien syns i både syfte och forskningsfrågor och under analysen avgränsas resultaten med tanke på dessa (Tuomi och Sarajärvi 2013: 92).

En kvalitativ innehållsanalys kan enligt Tuomi och Sarajärvi (2013: 95-97) delas in i tre grupper på grund av analysätt: induktiv, deduktiv och abduktiv. Vid induktiv analys syftas från enskilda fall till generaliseringar, dvs. en teori som ett resultat av studiens material. I en deduktiv analys är syftet tvärtom: analysen har en teori som basis och ett visst fenomen förklaras med hjälp av denna teori. Det tredje analysättet, den abduktiva analysen, utgår från information som inte är en viss teori. Genom analysen försöker forskaren skapa nya tankegångar och bevisa sina egna uppfattningar. (Tuomi och Sarajärvi 2013: 95-97.)

I föreliggande studie har jag varken egna teoretiska uppfattningar eller en egen teori eller hypotes som jag med hjälp av analysen försöker bevisa. Meningen med studien och analysen

var att betrakta lärarnas åsikter för att få en inblick i temat, inte för att skapa en ny teori. Resultaten analyserades för att få se vilka tankar lärarna har, om tankarna mellan informanterna är gemensamma och om de är sådana som jag också själv har uppmärksammat i mitt arbete som svensklärare. Innehållsanalys av materialet gjordes genom att granska intervjuens teman och resultat jämfördes med tidigare studier. Även egna slutsatser har dragits.

4 RESULTAT

I följande kapitel presenteras mina forskningsresultat. Denna del av avhandlingen består av tre delar. I de två första delarna står digitalisering i centrum, vilket beror på tyngdpunkten av denna studie. Den sista delen redogör för andra förändringar på gymnasiet som informanterna anser vara av betydelse speciellt ur studerandenas synpunkt.

4.1 Förändringarna på gymnasiet

I följande kapitel behandlas sådana förändringar som lärarna i denna studie själva har märkt eller som även har diskuterats i media. Denna studies tyngdpunkt ligger på digitalisering och därför blir digitalisering och dess påverkan på undervisningen betonad i denna del. Både lärares och studerandenas synvinklar presenteras. I detta kapitel har resultaten delats in i de positiva och de negativa effekter som förändringarna enligt denna studies informanter har haft.

4.1.1 Det positiva

I fråga om den största förändringen på gymnasiet under den senaste tiden är informanterna ense om svaret: digitalisering. Detta tema diskuterades också mest i intervjun. När det positiva med digitaliseringen listas ut är det första som informant C nämner det mångsidiga material som med hjälp av internet är tillgängligt för alla. Hon preciserar att det är lätt för läraren att hitta t.ex. nytt och autentiskt undervisningsmaterial med vilket studerande kan öva och träna. Dessutom är det lätt också för studerande att hitta intressant material av olika slag på främmande språk.

(1) På sätt och vis fast alla språk inte visas på teve hittar man dem på nätet dock. Så ingen kan säga något annat längre. (Informant C)

Informanterna konstaterar att det är en stor tillgång för läraren att kunna arbeta med sådana teman som kan hittas även på internet: aktuell information, bilder, videor osv. om temat kan användas i undervisningen. Lärare C betonar att den som vill utnyttja möjligheten har den; ingen kan nuförtiden klaga över bristande möjligheter att höra ett främmande språk eller över att ha material på ett annat språk.

(2) Att bli exponerad av språket är mycket enklare. Om man bara vill så finns det material att hitta. (Informant C)

Att dela material på nätet är det första och det viktigaste som informant B tar upp som exempel på positiva effekter med digitalisering. Detta delande gäller såväl studerande med varandra och med lärare som lärare med varandra. Det är väldigt nyttigt att kunna bilda grupper med varandra, arbeta samtidigt med samma dokument och dela eget material med någon kollega.

(3) De bildar ju en grupp inom en sekund t.ex. på mejl. Så blir allt som görs tillsammans mycket enklare. (Informant B)

Digitala möjligheter för alltså med sig en ny form av social gemenskap. Att göra grupparbete är inte mer beroende av plats vilket möjliggör även distansstudier.

Digitalisering som begrepp är svårt att definiera, såsom konstaterades också i kapitel 2.2. Informanterna börjar sina egna funderingar om digitalisering med att nämna materialet i pappersform som därefter digitaliserades och användes digitalt med samma innehåll. Denna definition liknar Pohjolas (2013) förklaring av något som bara skannades till digital form (se kapitel 2.2). Informant B tillägger att det så småningom har blivit klarare att det inte är effektivare att göra något digitalt bara för digitaliseringens skull utan det kunde ha något mervärde att använda digitala verktyg.

(4) Sakta men säkert har man börjat inse att det inte nödvändigtvis är det som är poängen. Att det inte alltså är mer effektivt att läsa från pappret än skärmen. Men vad annat kan digitaliseringen införa? Vilka fördelar har den? Båda sätten har säkert sina fördelar. (Informant B)

Lärare B anser ändå att digitaliseringen inte nödvändigtvis behöver ha detta mervärde utan det kan räcka att t.ex. någon studerande i stället för skolböcker i pappersformat skulle vilja ha alla böcker som e-böcker bara för enkelhetens skull.

Enligt informant C är de digitala lärplattformarna det viktigaste när det gäller digitalisering ur undervisningens perspektiv. Under tiden har det också blivit lättare för läraren att jobba

digitalt: lärplattformar har utvecklats och t.ex. att skapa digitala prov har blivit mycket mer lärarvänligt.

(5) Men de fanns ju inte än. Alltså man hade inga lärplattformar eller elektroniska provpaket som man skulle ha kunnat använda sig av. Inte är någon så galen att hen börjar göra dem själv fast man skulle haft något verktyg att göra dem med. Så skulle inte i alla fall jag börjat konstruera några prov från början varje uppgift. (Informant C)

Informant A nämner därtill möjligheten att spara muntliga övningar via internet vilket möjliggör att läraren kan lyssna på varje enskild studerande och bedöma hens insats. I bästa fall är inläringssituation mycket effektiv, när en studerande gör om sin inspelning flera gånger: lyssnar på den, rättar till sina fel själv och läser texten på nytt. Alla informanterna betonar att denna arbetsmetod inte kommer att ersätta den muntlig övning som pågår under lektionerna vilket i alla fall är ett av de viktigaste delområdena av språk.

(6) Med det måste man vara noggrann. Att om man tar det till det yttersta med digitaliseringen så kan det leda till att de aldrig talar med varandra. (Informant B)

Lärarna i denna studie poängterar vidare att muntlig övning som spelas in på internet är ett bra tillskott för muntlig övning som gör bedömning mångsidigare, men det är samtidigt en utmaning: när undervisningsgrupperna är stora, kan inte denna metod användas för alla grupper samtidigt.

Att använda digitala verktyg betyder inte att språkkunskaper kan glömmas. Lärare C betonar att kunskaperna är oberoende av verktyg: om inlärd enheter testas på papper eller digitalt har ingen betydelse. Därtill poängterar informant A att med språk kan inte utantilläsning glömmas för det finns alltid bl.a. regler som behövs för att kunna använda språket.

(7) Ja, du måste kunna språket. Oavsett om du gjorde det elektroniskt eller inte. (Informant C)

Alla informanterna är ense om att digitala lärmeter används för att göra undervisningen livligare och mångsidigare och för att erbjuda studerande olika varianter att lära sig.

(8) Och så närmast liksom mångsidiggör det både bedömning och inläsning, inläring och undervisning. Liksom allt. (Informant A)

Lärare B fortsätter ännu med att säga att själva digitaliseringen inte garanterar att människan har lärt sig något. Det är ett missförstånd som studerande kan ha när de använder digitala verktyg.

(9) Och sedan sådana digitala uppgifter där bara svaren klickas in så inte resulterar det i någon djup inläring. Att även där finns många olika slags uppgifter, det är klart. (Informant C)

När det gäller orsakerna bakom hela digitaliseringen av utbildningsbranschen, ser informant A framtiden vara viktigast av allt. Att kunna använda olika program, söka information och vara källkritisk samt att tillämpa sina kunskaper är det som studerande borde lära sig under studierna.

(10) Det är liksom ingen självklarhet och att de är här bara för nöjes skull, datorerna menar jag, utan att de på riktigt förbereder dem för ett riktigt liv alltså i framtiden. Att alltså om någon lärare ibland funderar om detta har något pedagogiskt värde på riktigt så behöver det inte alltid nödvändigtvis ha det. (Informant A)

Informant B lägger till att det kan vara något speciellt för läraren men inte nödvändigtvis för studerande att jobba med digitala verktyg: de unga kan vara mera vana vid det digitala. Det som lärare B anser vara viktigt är att det ska vara lika naturligt för alla att arbeta med olika arbetsredskap. Hon är av den åsikten att såväl studerande som lärare vänjer sig med tiden ännu mer med digitala medel och det är inget att förundra sig över när de används.

I fråga om de digitala studentskrivningarna är det enligt informanterna enbart en bra trend att de digitaliseras. Uppgifterna kan vara mångsidigare med hjälp av teknik och det blir även enklare att skriva själva provet digitalt. Allt detta betyder att lärare ska beakta dessa förändringar i undervisningen. När studentskrivningarna görs digitalt, så måste digitala medel användas redan i undervisningen för att bekanta sig med teknik. Att korrigera själva provet blir med tiden lättare vilket är en förbättring som lärare väntar på.

(11) Och ja, jag anser i alla fall att de digitala studentskrivningarna är på något sätt mänskligare. (Informant C)

Informant A säger att studerandena är mycket ojämsställda om inte alla lärare övar med den nya teknik som används i studentskrivningarna. Under övergångsperioden borde alla

studerande få möjlighet att testa det digitala provsystemet i praktiken för att känna sig trygga i själva provet.

(12) Det behöver inte ha något pedagogiskt specialvärde utan de måste bara vänja sig vid tekniken. Att de inte stressar över provet därför att det är digitalt. (Informant A)

4.1.2 Det negativa

Informanterna konstaterar att digitaliseringen har kommit till undervisning möjligen i för snabb takt. De förmodar att planer och tidtabeller om de digitala studentskrivningarna har upplevts nästan som tvång vilket fick lärarna att börja ha digitalt innehåll med i sin undervisning. Alla informanterna är av den åsikten att de traditionella lärometoderna inte kan ersättas helt av de digitala, utan balans mellan dessa två bör hittas.

(13) Någon balans troligen uppnås så småningom. Sådan bra symbios mellan den traditionella boken och det digitala materialet. (Informant C)

De konstaterar att det har visat sig vara utmanande för många att hitta denna jämvikt: det digitala har varit så eftersträvansvärt att lärare har gått från en ytterlighet till en annan och gjort allt enbart digitalt. Allt detta har lett till en situation där studerandena har upplevt det traditionella mycket fascinerande, men det är ändå det rena faktumet att det digitala också kan bli för mycket. Den mest ideala situationen vore när den ena metoden kunde komplettera den andra och föra med sig variation som behövs för att hålla undervisning intressant.

(14) Nu om man ibland pysslar några lappar till eleverna som de kan ta i hand och börja spela med. Alltså sådant helt traditionellt så är det plötsligt sedan helt nytt och märkvärdigt för dem. (Informant A)

(15) Ingen orkar hundra kahoots i veckan och alla världens livespel och annat. (Informant C)

Såsom t.ex. Koivuranta 2016 och Aulasmaa 2016 (se även kapitel 2.2) har också informanterna i denna undersökning stött på det största negativa faktumet med digitaliseringen: att allt med tekniken inte alltid fungerar som planerat. Läraren måste ha en annan plan för lektionen eller ha förmågan att snabbt göra nya planer.

(16) Nja inte fungerar det alltid alltså. Det är liksom ett faktum. (Informant A)

Det är också möjligt att studeranden kommer bort från själva ämnet och gör något som inte alls har att göra med det som undervisas. Informanterna medger ändå att en bok i pappersformat inte heller garanterar att studeranden koncentrerar sig på saken.

När digitaliseringen började bli vanligare, har diskussion om den negativa påverkan på hälsan varit omfattande. T.ex. ergonomi och syn har diskuterats. Hakala (2012) konstaterar att symptomen i nacke, axlar, rygg och ögon samt huvudvärk har ökat rejält inom de senaste årtiondena. Informant C tar upp denna nackdel först, men alla informanterna är eniga om denna negativa sida av digitalisering.

(17) Vi lyckliga bara undervisar där och vi får stå och springa och gå i cirklar där i klassrummen men eleverna bara sitter med sina skärmar och sedan sitter de även hemma med datorn. (Informant C)

Det dåliga är att skolorna är medvetna om situationen, men har inga resurser för att förbättra situationen i klassrummen. Lärare B poängterar att studerande kan arbeta också utanför klassrummet och röra sig i hela skolbyggnaden. Att detta överhuvudtaget är möjligt förutsätter goda lokaler, vilket informant C poängterar inte är fallet i alla skolorna.

Den tid som tillbringas framför olika elektroniska apparater, såsom smartphones och surfplattor, är mycket högre än för några år sedan. Informant C anser att det är nästan omöjligt att sätta gränserna för de unga för tiden vid någon teknisk apparat för de kan ha så mycket sådana skolarbeten att de är tvungna att syssla med datorn. Det är dock annorlunda att arbeta med datorn än att titta på program eller spel med bl.a. blinkande banners, men i alla fall är det tid framför elektroniska apparater.

(18) Ja, man kan inte längre räkna skärmtiden nuförtiden för det måste man ha. (Informant C)

Enligt lärare B kan det redan konstateras att barn och unga har svårigheter med social kompetens och talarkonst. Hon anser att detta förorsakas av just tid framför olika tekniska apparater vilket föredras framför bl.a. läsning. Inte bara barn och unga utan också de vuxna har börjat förlora konsten att umgås med andra människor.

(19) Det är sedan det nästa problemet att inte ens föräldrar är närvarande eftersom de också surfar någonstans på nätet. (Informant B)

(20) Ja, enligt mig begränsas inte detta till skolan utan överhuvudtaget är det ju digitaliseringens dåliga sida. Helt klart att normala människorelationer och sådant normalt umgänge lider. (Informant A)

Informant A är orolig även för kostnader som studeranden får när de är nästan tvungna att köpa sina egna datorer. Det förutsätts att alla har en egen apparat för att förbereda sig till de digitala studentskrivningarna vilket är en synvinkel som informant B poängterar.

(21) Så på ett sätt anser jag att datorn måste finnas för studentskrivningarnas skull. Att de vänjer sig vid den. Att bekanta sig med apparaten att den inte skulle vara något extra spänningsmoment när man börjar med skrivningarna. (Informant B)

De studerande som förra hösten har börjat på gymnasiet är mer vana vid att ha en egen dator med sig varje dag. Den behövs inte på varje lektion, men det är nästan givet att den används varje dag.

(22) I alla fall måste alla nya ettor ha laptop eller dylikt med för de kan aldrig veta när de ska använda den. Även alla "miniräknare" finns i den nuförtiden. Inte kan du ens räkna något utan dator. (Informant C)

Stress och tryck som digitalisering medför är något som informanterna också själva har upplevt. Informant A nämner att läraren kan lätt ifrågasätta sin egen kompetens och vara orolig för apparaters och nätverks funktionsduglighet. Detsamma gäller också studeranden, men informant B betonar att båda kan lösa problemet med att börja öva med tekniken i god tid. Hon säger vidare att det är en misstanke som många har: att digitalisering alltid är något ytterst svårt vilket inte är verkligheten.

(23) Ibland konfronterar man även det att när man säger att man gör något digitalt så tror man att det är något jättesvårt. Eller kanske tänker man på några lärplattformar som har så otaligt många saker som måste behärskas för att kunna jobba med dem överhuvudtaget. Men det behöver inte vara sådant, digitaliseringen alltså. (Informant B)

En av de dåliga effekter som tekniken medför är att förmågan att skriva för hand försämras. Det är enligt informant A ändå en baskunskap som alla borde ha, men som alla inte mer har. Informant C säger att det även är en utmaning att skaffa sig kunskaper att kunna skriva digitalt: att kunna t.ex. språkens specialtecken och skriva noggrant så att bokstäver eller ord

inte faller bort är utmanande. Detta är en av de förnyelser som den nya läroplanen på lågstadiet har: att skriva digitalt är bland de kunskaper som barn redan i tidigt skede börjar med i skolan. Informant B betonar att det digitala skrivandet även kan ha fördelar: det blir lättare för läraren att förstå det som studerande skriver.

4.2 Hinder och uppmuntran på vägen mot digitaliseringen

Med lärare i denna studie är det inte nödvändigtvis så länge sen att digitalisering blev en del av undervisning och steg som de först tog var inte så stora. Lärare C säger att det viktigaste för henne i början var att tillägna sig en takt som passar henne bäst: att ta små steg i egen takt anses vara effektivt för utvecklingen enligt alla informanterna. Betydelsefullt är även att lärare inte behöver göra allt själv från början till slut, utan att hen har något färdigt att börja med.

(24) Att inte behöva själv klämma ut allt från början. För jag har i alla fall själv konstaterat att jag inte har energin för det att jag liksom använder hela mitt liv till detta jobb. Men visst har de liksom medfört mycket. (Informant C)

Informant C konstaterar vidare att om läraren själv inser att teknik bidrar till ökad variation på lektionerna, är det nästan givet att hen försöker utvecklas ännu mer. Hon är av den åsikten att när en lärare lyckas med att digitalisera undervisning, förbättrar hens självkänsla: läraren blir säkrare med tekniken och vågar göra nya försök också i framtiden.

(25) Och sedan när du märker att du kan så är det ju även för dig så som att hej jag kan ju använda denna så växer självkänslan och sådant. Att hej inte är jag sådan att jag bara stampar på samma ställe hela tiden. (Informant C)

Lärare B anser att ett av de största hindren på vägen mot digitalisering har för henne varit att hon har en tidsbunden tjänst och har bytt skola flera gånger under åren. Utbudet av verktyg i bruk har varit för brett på olika skolor och att välja något att börja med var redan för utmanande. Först med en sakkunnig person som hjälpte henne i början insåg hon digitalisering som ett meningsfullt hjälpmedel.

(26) Inte kan jag veta något om allt utan jag behöver veta en sak och sedan på något sätt gå djupare in i det. Och jag tycker att allt har från början varit på sätt och vis lite splittrat och det stör mig delvis fortfarande. (Informant A)

När det gäller frågan om hur apparaterna påverkar undervisning och om de stör arbetsfred, så har informanterna lite varierande åsikter. Lärare B säger att det var mer ett problem i början när apparaterna inte ännu var så vanliga bland de unga, men nu när de sysslar med dem så mycket är det inte något underligt att ha en egen apparat. Att ha apparater med på lektionen påverkar åtminstone inte arbetsfred, men alla informanterna betonar att studerande kan oberoende av verktyget koncentrera sig på något annat än undervisning under lektionen.

(27) Jag har tänkt att det inte heller är min sak. Att jag inte vet vad hen tänker fast hen skulle ha en bok framför sig. (Informant A)

I lärare A:s skola blir det jämt diskussion om mobiltelefoner. Det är mera så att telefonerna möjligen inte påverkar arbetsfreden, men studerandena koncentrerar sig inte på själva undervisningen, utan t.ex. messar med kompisar. Lärare A poängterar ändå att telefonen jämt kan behövas för läroböckerna har nuförtiden inte nödvändigtvis alfabetiska ordlistor.

(28) Ibland säger jag också att lägg undan mobilerna om ni inte verkligen behöver dem denna gång. Dock har jag också själv ordboken på att jag kan söka i den. Att jag förstår om de också har det. (Informant A)

Digital kompetens är något som informanterna anser blivit bättre under åren och det som är bra är att de unga kan hjälpa varandra. Lärare B konstaterar därtill att studerandena oftast klarar sig av det som kan beskrivas som underhållande bruk av teknik, men vad som beträffar undervisningsmässigt bruk och t.ex. justeringar är inte alltid självklart för alla. Hon säger även att det syns om skolan satsar på att undervisa baskunskaper i tidigt skede.

(29) Det finns de som är briljanta och de som inte kan något. Men sedan märker man när skolan anstränger sig så som på den kursen vi har, så märks det helt fantastiskt i all undervisning. (Informant B)

Det kunde antas att studerande förhåller sig enbart positivt till digitalisering, men enligt lärare i denna studie är fallet inte alltid så. Det finns stora skillnader mellan de unga: en del vill göra allt digitalt, en del skulle vilja göra allt på papper. Inställningarna har dock under åren blivit bättre och nu när läroplanerna förändras även i grundskolan (se även kapitel 2.3) blir digital kompetens så småningom ännu bättre hos alla och barn och unga blir vana vid att syssla med

tekniken. I längden vänjer sig även lärare som har haft en relativt intensiv tidtabell med att genomföra förändringarna.

(30) Att sedan när de börjar även i grundskolan att använda och hålla digitala prov så är de troligen vana vid det. (Informant B)

I fråga om hela skolans inställning till digitalisering är alla informanterna eniga om att skolans ledning är av stor vikt. Det kan förutsättas att rektorn såväl håller sina egna kunskaper uppdaterade som att hen presenterar digitalisering på ett neutralt sätt. Oberoende av digital aktivitet hos lärare ska de behandlas jämlikt och uppskattning får inte variera på grund av hens digitala aktivitet. Förutom skolans ledning är också läraren själv och hens egen attityd betydelsefulla. Alla lärarna i denna studie kommer på exempel med lärare som inte är särskilt motiverade med digitaliseringen, men för det mesta är det fråga om lärare som snart blir pensionerade. Det finns också personliga skillnader: en del lärare är mycket försiktiga med tekniken, en del är fördomsfriare och är inte rädda för att ta risken. Informant C säger att läraren inte kan utvecklas om hen inte fördomsfullt prövar på något nytt. Även studerande som tekniskt stöd har ansetts vara ytterst viktiga under lektionerna.

(31) Att komma bort från den tanken att läraren alltid skulle vara den som kan. Lite som att kasta sig modigt in i något nytt. De är ju jätteduktiga i att rådgöra varandra, eleverna alltså. (Informant B)

Informanterna är mycket eniga om den bästa egenskapen hos ett bra digitalt verktyg: det är lätt att använda. De betonar att det viktigaste med digitala verktyg är att de används; det är av ringa betydelse vilket verktyg det är, bara att något används. Det finns stora skillnader mellan lärarnas digitala kompetens i hela landet, för skillnaderna är betydelsefulla redan bland lärarna på en skola. Att börja med digitalisering är alltid en utmaning för då är läraren bl.a. tvungen att leva med osäkerhet med tekniken.

(32) Jag tycker inte heller själv om osäkerhet och jag är dålig på att tåla det men det här har lärt mig att man också måste ta risker. Annars vinner man inget. Och varför måla djävulen på väggen att det ändå inte kommer att fungera när det kanske ändå gör det. (Informant C)

Informanterna konstaterar vidare att det hänger tätt ihop med läraren och hens motivation att vilja pröva på något nytt när det gäller digitaliseringen av undervisning. När hinder för

digitalisering diskuteras, nämner lärarna förutom lärarens egen attityd stämningen på skolan samt brist på tid och resurser i fråga om utbildning och fungerande apparater. Lärare C hävdar att det vore bra att dela kunskap bland kollegor: det finns säkert i alla skolor mycket digital kompetens som tyvärr hölls gömd.

(33) Sådant allmänt arbetsklimat, visst påverkat det. Det är mycket lättare att börja själv när andra är entusiastiska och hjälper. Att på sätt och vis är vi i situationen tillsammans här och hjälper varandra. Att det borde vara så. (Informant A)

Undervisning och utbildning råkar säkert ut för stora förändringar, men trots förändringar är informanterna A och C av den åsikten att boken i någon form som läromedel kommer att hålla sin ställning i undervisning.

(34) På ett sätt är jag helt övertygad att läroboken inte kommer att försvinna helt. (Informant A)

(35) Ja, jag håller också med. Jag gillar böcker. (Informant C)

Informant C konstaterar att studerande själv är den som får bestämma sig för en s.k. traditionell lärobok eller en e-bok. Digitala verktyg kommer i alla fall vara med, det kan inte undvikas, men lärare C säger att det också borde stanna så att studerande själv får välja vilket arbetsredskap hen använder.

Om den nya läroplanen säger informant A att hon inte känner till den särskilt bra. Informanterna B och C konstaterar att de har bekantat sig med den, men lärare B har trots detta känslan att den borde läsas ännu mer. Förändringar som den nya läroplanen har fört med sig syns bäst först i kursinnehåll som automatiskt beaktas och därefter i bedömning som genom den nya planen får nya riktningar. Det tar i alla fall tid att förändringarna vid bedömning blir verklighet.

(36) Ja, vi har nu mer försökt att satsa på självvärdering, kamratbedömning och på bedömningen under kursen. (Informant C)

Informant C lyfter ännu fram inställning som lärarna i allmänhet har: förändringarna på gymnasiet nya läroplan har för det mesta varit så ytterliga att lärarna inte har känt behov för att förändra sina vanor så mycket.

4.3 Andra betydande förändringar

Trots att fokus i denna studie ligger på digitalisering, diskuteras här några synpunkter som enligt informanterna har haft tydlig inverkan på undervisning på gymnasiet. De är nämligen av den åsikten att det var till och med en större förändring än digitalisering att gymnasiet blev årskurslöst och kursvalsbaserat för ungefär tjugo år sedan. Fast informant A själv har varken studerat eller undervisat på ett klasslöst gymnasium, är det hon som först tar upp detta.

(37) Övergången till det klasslösa gymnasiet har varit en rejäl förändring. Och jag tycker att det syns allt mer tydligare och tydligare, hur ensliga eleverna blir. (Informant A)

Bara informant C har undervisat före förändringen, men alla är de eniga om förändringens påverkan: studerandena förblir för ensamma med sina kursval och är tvungna att fatta stora beslut fast de inte nödvändigtvis är färdiga för dem. Detsamma har också Bäck (2013) tagit upp i sin artikel där hon behandlar de problem som det klasslösa gymnasiet kan ha. I fråga om studietiden på gymnasiet betonar Bäck studiehandledningens betydande roll: om studerandena inte får tillräckligt med handledning, kan studietiden bli längre än tre år vilket händer för cirka femton procent av studerandena. Informant C säger att de stora grupperna kan ha lett till problem som studerandena har med sina val: studiehandledningens resurser är för små för att ge all handledning som skulle behövas.

Genom det årskurslösa gymnasiet blir flera saker annorlunda än i grundskolan: de unga skulle lära sig nya lärotekniker omedelbart efter grundskolan när allt annat också är nytt. Därtill krävs dem unga sociala kunskaper med att hitta nya kompisar framför allt i början av gymnasiet när undervisningsgruppen jämt varierar. Enligt Bäck (2013) kunde klassen vara en trygg grupp som hjälper studerandena att klara sig av studierna och hindra dem att börja må dåligt.

(38) Om man jämför med att man själv skulle vara första halvåret i jobbet och skulle hela tiden arbeta med olika människor, så vore det ju oerhört betungande. (Informant A)

Informant C betonar att det årskurslösa systemet har nackdelar framför allt för språkinläring: det skulle vara bäst att ha kontakt med språket hela tiden och inte bara i vissa perioder och i snabb takt.

(39) Ingen lottovinst för språket. Man lär sig ett språk mycket bättre om man kan ha med det att göra hela tiden. Och pauserna mellan perioderna påverkar negativt. (Informant C)

Informant C poängterar vidare att det inte var bra med beslutet att alla andra ämnen i studentskrivningarna förutom modersmålet är till en viss grad valfria. Detta har lett till en situation med få språkval som hon anser vara en upprörande trend. Språkkunskaper som har börjat bli ensidiga hos de flesta finländarna har uppmärksammats också bl.a. i Utbildningsstyrelsen som genom sitt spetsprojekt försöker motivera barn med språkinläring på lågstadiet (se t.ex. Hongisto 2017).

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION MED KRITISKA ANMÄRKNINGAR

Syftet med denna undersökning var att ta reda på svensklärarnas erfarenheter, tankar och förväntningar i fråga om digitalisering på dagens gymnasium. Därtill var meningen att undersöka vilken inverkan den nya läroplanen har på undervisning. I detta kapitel sammanfattas resultaten och görs några kritiska anmärkningar om såväl temat som metoden i denna studie.

I analysdelen (se kap. 4) har jag kategoriserat resultaten i de positiva och negativa förändringarna samt hinder och uppmuntran som digitalisering råkat ut för, men det visade sig att vara problematiskt. En förändring kan samtidigt ha både positiva och negativa drag eller kan på samma gång anses dels hindrande, dels uppmuntrande. Några förändringar kan till och med vara så neutrala till sin karaktär att det är omöjligt att placera dem i någon grupp. Av dessa skäl sammanfattas resultaten här i samma avsnitt.

5.1 Om förändringarna på gymnasiet

Jag själv har erfarenhet som svensklärare under många år och har egna åsikter om digitaliseringens positiva och negativa sidor. Detta är troligen en av orsakerna till att diskussionen i intervjun inte medförde stora överraskningar. Även det att svensklärarna i alla fall är till en viss grad en enhetlig grupp kan ha orsakat överensstämmande åsikter. Andra orsaker diskuteras vidare i kapitel 5.2.

När samhället får nya drag kan inte heller utbildning eller undervisning förbli desamma utan nya innovationer måste upptäckas och införas för att hålla barn och ungdomar intresserade av att ständigt lära sig nytt och utbilda sig. Enligt informanterna är detta mycket stimulerande för barn och unga: förhållande till nya metoder med spel och teknik har mestadels varit positivt. Om detta är jag själv mycket ense och även Tallvid och Hallerström (2009: 18) lyfter fram den positiva variation som undervisning får av digitalisering. Också i en rapport av Sveriges Riksdag (2016) framförs liknande resultat: såväl elevers motivation, engagemang som intresse för skolarbetet ökar när digitala verktyg införs i undervisning.

Att kunna dela material och samarbeta med såväl egna kollegor som studerande oberoende av tid och plats upplevs som de positiva drag som alla informanterna vill behålla och öka i framtiden. Ändå är det inte problemfritt med digitalisering i undervisning. Informanterna efterlyser jämvikt mellan de digitala och de mer traditionella lärmotoderna vilket beskrivs som en av de största utmaningarna i förändring (se 4.1.2). Enligt informanterna och även enligt mig är det lite förvånande och till och med bland de mest intressanta resultaten att de nuvarande studerandena förhåller sig med stor entusiasm till de traditionella lärmotoderna: för dem kan det vara fascinerande att t.ex. spela något brädspel under lektionen. Detta sammanhänger förmodligen med variation: om studerande ständigt jobbar med datorn, gör de säkert gärna något mer traditionellt till och med bara för omväxlings skull.

Diaz (2012: 20-21) är av samma åsikt som informanterna om tekniken som en oskiljaktig del av digitalisering, men Diaz betonar vidare att digitalisering inte kan innehålla bara teknik, utan pedagogik bör vara med. Enligt Diaz ska tekniken fungera, vilket lyfts fram även i intervjun samt i finländska artiklar (jfr t.ex. Koivuranta 2016 samt kapitel 2.2 och 4.1.2). Den dåligt fungerande tekniken har informanterna ofta stött på och den är alltid det mest oroväckande elementet när det gäller undervisning som digitaliseras. Av egen erfarenhet kan jag konstatera att det verkligen är frustrerande när något digitalt innehåll inte fungerar som planerat. Det positiva med detta är att lärare skapar sig en förmåga att spontant planera sin undervisning på nytt och kasta sig in i situationen.

Informanterna i denna studie har förmodligen ganska omedvetet tillägnat sig det som Europaparlamentet och Europeiska unionens råd (EU 2006) konstaterar om nyckelkompetenser och speciellt om digital kompetens. Den europeiska referensramen (EU 2006) betonar bl.a. grundläggande digitala färdigheter som krävs både hemma och i arbetslivet och som en person borde ha för att vara digitalt kompetent. Som en av de viktigaste orsakerna för skolornas digitalisering lyfter lärare A fram framtiden: enligt henne räcker samhällets allmänna digitalisering som anledning till att digitala färdigheter undervisas i skolorna. Detta motsvarar inte bara den europeiska referensramens och Hyléns (2010: 3) tankar, utan också Diaz (2012: 53) uppfattningar om IT:s roll i dagens undervisning. Tyvärr är det å andra sidan så att inte alla gymnasister är färdiga att tänka så vittflygande, utan lever mera i nuet.

Digitalisering betonas även i den nya läroplanen (GLP 2015) vilket kan tolkas som ett av de otaliga tecknen på att digitalisering inte kan undvikas i dagens samhälle. För mig som lärare har det redan under de senaste åren blivit uppenbart att digitalisering är det som gäller inte bara i undervisning utan också i all verksamhet i samhället. Genom de nyaste läroplanerna är det också lättare för lärare att till och med omedvetet följa den europeiska referensramens betoningar.

Utbildningsbranschen har befunnit sig i en brytningstid redan i många år. Självklart är att hela samhällets ekonomiska situation påverkar även undervisning och skolornas verksamhet, för resurser som utbildning får hänga ihop med samhällets ekonomiska läge. Utbildning som drabbas av nedskärningar diskuteras kritiskt i finländsk media med jämna mellanrum (se t.ex. Korkeakivi 2015 och Roivainen 2014), men det positiva är att pengarna har trots nedskärningar riktats t.ex. åt digitalisering. Detta framkommer t.ex. i Statsrådets (2016: 17) planer där grundskolan förnyas bl.a. genom att nya innovationer prövas samt att ny pedagogik och nya lärmiljöer tas i bruk. I fråga om resurser diskuterar informanterna bl.a. om resursbrist vilket medför att lärarna inte kan delta i vidareutbildning eller inte har fungerande apparater (se 4.2). Digitala krav som sätts på lärarna är ganska stora och om inte utbildning stöds, kan förutsättningarna för lärarna lätt bli för stora. Från lärares synvinkel kan det nya dock vara en utmaning och att förnya sin undervisning kan vara mycket tids- och energikrävande, men som redan nämnt är det därtill oftast en inspirerande och motiverande del av arbetet.

Allt detta stämmer bra överens med inte bara Högbergs (2016) och Kalpios (2014) studier utan också mina egna och informanternas erfarenheter om arbetet som gymnasielärare. Brist på bl.a. tid, resurser och utbildning diskuteras ofta bland de största hindren när det gäller förändring och ökande bruk av digitala verktyg i undervisningen. Känslan av att det inte längre räcker med s.k. traditionell undervisning utan att lärare ständigt borde införa något nytt i undervisning kan vara ångestfullt. När lärare behöver undervisa det innehåll som enligt läroplanen ingår i kursen och t.ex. bedöma studerande och därtill vara med i all annan verksamhet i skolan, har hen möjligen inte så mycket kraft kvar för att sätta sig in i allt det digitala som kunde vara nyttigt för inläring och elevers motivation och intresse.

Förutom att lärare ständigt jobbar med sin egen digital kompetens krävs det nytt tänkande och nya sätt att handleda studerande och klassarbete. Självklart är att förändringarna även gäller studerande som ska tillägna sig datorn som en självständig del av inläring och samtidigt lära

sig en ny roll som inlärare: studerande förutsätts vara mycket aktivare själva och inte bara vänta att läraren säger vad hen ska göra. Det är fråga om pedagogik som förändras vilket även Diaz (2012: 20-21) och Sveriges Riksdag (2016: 7) betonar. Undervisning blir mer som handledning och positiva resultat med digitaliserad undervisning nås när pedagogiken är genomtänkt (Sveriges Riksdag 2016: 7).

Skärmtid hos de unga är nuförtiden för stor, vilket framgår såväl i intervjun som Tallvids och Hallerströms (2009: 40) studie. I Finland rekommenderas två timmar vara maximum för barn och unga i skolåldern (Lasten ja nuorten liikunnan asiantuntijaryhmä 2008, 24) och dessa två timmar borde innehålla allt: såväl alla digitala skolarbeten både i skolan och hemma som allt annat digitalt bruk. Det kan antas att denna rekommendation inte alltid följs av barn och unga för endast mobiltelefoner används så mycket numera. Inte bara informanterna utan också t.ex. Heikkilä Markus (2016) och Siimes (2016) riktar kritik mot de gällande rekommendationerna och konstaterar att de borde uppdateras för att motsvara det nutida samhället och dess digitala krav.

Enligt både informanter och många diskussioner i finländsk media (se t.ex. Siimes 2016) spelar det en stor roll vilket syfte skärmtid har: det anses vara mer acceptabelt om datorn används undervisningsmässigt, men till underhållningsmässigt bruk förhåller man sig mer negativt. Det är inte lätt för vare sig lärare eller föräldrar att sätta gränser för medieanvändning, men det bör göras. Liksom såväl informanterna (se 4.1.2) som Tallvid och Hallerström (2009: 40) lyfter fram har skärmtid redan fört med sig problem med bl.a. social kompetens, hälsa och talarkonst. När det gäller skärmtid och dess problematik, är det i själva verket fråga om hela samhällets utveckling som har digitalisering som tyngdpunkt. Samhället ställer allt högre krav på människa och liksom alla andra branscher måste även utbildning bemöta dem. Digitalisering kommer inte att bli mindre och det återstår att se hurdan framtid dagens ungdomar har.

Datorer som en del av undervisning kunde enligt min åsikt vara mer störande om det var fråga om högstadieelever. Denna studie redogör för situationen på gymnasiet så det kan vara att gymnasister kan göra en skillnad mellan undervisning och fritid bättre än yngre elever. Detta stämmer inte helt överens med Andersson och Wilhelmsson Ramshage (2010: 28-29, se 2.2): enligt dem associerar de unga tekniken mera med tidsfördriv, men i deras studie var det faktiskt fråga om högstadieelever. Teknik i undervisning kan medföra nya utmaningar, såsom

såväl informanterna som t.ex. Sveriges Riksdag (2016: 16) medger, men vid sidan av ålder finns det ytterligare individuella skillnader mellan människor samt mellan t.ex. olika skolämnen. Därtill kan jag på grund av resultaten i denna studie konstatera en skillnad mellan olika skolor, vilket kan sammanhånga med skolornas olika elevmaterial.

Utgående från denna studie kan jag konstatera att digitaliseringen har fler för- än nackdelar. Det är klart att det tar tid att anpassa sig till förändringar, men det framgår utan tvivel av intervjun att informanterna har vant sig bra vid digitaliseringens många sidor. Förhållningen till förändring har blivit positivare och digitalisering som en oskiljaktig del av den nu- och framtida undervisningen har accepterats. Undervisning, inläring och bedömning – alla får nya drag, vilket anses vara en bra riktning för framtiden.

5.2 Om informanter och intervju

Informanterna i denna studie var för det mesta mycket eniga om teman som diskuterades. Diskussionen flöt bra, allt diskuterades i väldigt god anda och frågorna som diskuterades väckte många tankar. Alla informanter är erfarna språklärare och det har inte varit möjligt att undvika så ett aktuellt tema som digitalisering. Såsom Tuomi och Sarajärvi (2013: 86-87) poängterar och som jag även själv antog var det bra för intervjun att informanterna hade erfarenhet av digitalisering: innehållet av diskussionen blev väldigt mångsidigt.

I min studie samlades materialet genom en gruppintervju som från början var det mest beaktansvärda alternativet, för gruppintervjun sparar tid jämfört med enstaka intervjuer. Att informanterna är bekanta för både varandra och intervjuare anser jag nästan som en förutsättning för en lyckad gruppintervju. Nu när intervjun genomförts, kan jag säga att mycket viktigt för en bra intervju var även talförhållningen av lärarna. Resultaten är mycket omfattande tack vare språksamma samt erfarna informanter.

En av de mest grundläggande nackdelarna som jag under intervjun stötte på var tiggande. Om en informant ännu inte hade bildat sin egen åsikt om något tema som diskuterades, kunde hon göra detta medan en annan lärare började tala. Informanten kunde vara helt tyst under en fråga, vilket kan betyda att hen inte hade en åsikt om frågan, men tiggandet kan även betyda att informanten var enig om det som diskuterades. Jag som intervjuare frågade inte alltid om alla informanter var av samma åsikt, vilket jag kunde ha gjort, men som Bell (2007: 158) föreslår,

försökte jag dock tolka lärarnas gester och blickar för att kunna fråga vidare om det behövdes. Tyvärr är jag övertygad om att jag inte ens märkte alla situationer där en informant inte uttryckte sina egna tankar. Några fall har jag märkt medan jag littererade, men har trots allt inte frågat om preciseringar efteråt, för det kändes ändå onödigt.

Meningen med kvalitativ forskning är inte att kunna göra generella slutsatser, utan företeelser granskas ur informanternas synpunkt. Informantgruppen i denna studie är liten, men med tanke på studiens syfte var antalet informanter lämplig. Även om jag hade haft en större informantgrupp, skulle jag inte kunna generalisera resultaten, för det är alltid fråga om individuella erfarenheter och tankar. Det som kunde ha förändrat åsikterna är att ingen av informanterna skulle vid tidpunkten arbeta med varandra i samma skola. Skolorna har sina egna inställningar till digitalisering vilket skulle ha kunnat resultera i annorlunda synpunkter.

LITTERATUR

Agee, J., Altarriba, J., Arnold, P., Meany, K., & Morton, S. 2009. Changing Conceptions and Uses of Computer Technologies in the Everyday Literacy Practices of Sixth and Seventh Graders. I: Research in the Teaching of English. 4/2009. 363-395.
<http://www.jstor.org/stable/27784340> (Hämtad 10.10.2016)

Andersson, P. & Wilhelmsson Ramshage, B. 2010. Texter som inte räknas? Om digitala läs- och skrivaktiviteter bland barn och unga. I: Utbildning & Lärande. Tema: Nya textvärldar i vår tid. En skriftserie av Avdelningen barns, ungas och vuxnas lärande vid högskolan i Skövde. 1/2010. 14-31.
http://www.his.se/PageFiles/7922/rapport_utbildning_larande_2010_4-1.pdf (Hämtad 20.10.2016)

Aulasmaa, M. 2016. Peruskoulun digitaidot vaihtelevat suuresti eri kunnissa – digiloikkaa vauhditetaan nyt opettajien antamalla vertaistuellä. <http://yle.fi/uutiset/3-9147003> (Hämtad 18.10.2016)

Bell, J. 2007. Introduktion till forskningsmetodik. Lund: Studentlitteratur.

Bäck, J. 2013. Klasslöshet fungerar dåligt i gymnasierna. <http://gamla.hbl.fi/2013-12-02/536441/klassloheten-fungerar-daligt-i-gymnasierna> (Hämtad 9.1.2017)

Diaz, P. 2012. Webben i undervisningen. Digitala verktyg och sociala medier för lärande. Lund: Studentlitteratur.

Digitaliseringskommissionen 2015. Gör Sverige i framtiden – digital kompetens. SOU 2015:28. Stockholm: Elanders Sverige AB. (Hämtad 27.10.2016)

Dufva, H. 2011. Ei kysyvä tieltä eksy: kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas. Helsinki: Finn Lectura. 131–145.

Enkvist, I. 2016. Hur tänker de i Finland?
<http://www.svd.se/hur-tanker-de-i-finland/om/ledare-kolumnister> (Hämtad 24.11.2016)

EU 2006. Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 18 december 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32006H0962> (Hämtad 14.10.2016)

GLP 2015 = Grunderna för gymnasiet läroplan 2015. Föreskrifter och anvisningar 2015:48. Utbildningsstyrelsen.
http://www.oph.fi/download/174853_grunderna_for_gymnasiets_laroplan_2015.pdf (Hämtad 14.10.2016)

Hakala, P. 2012. Tietokoneen sekä muun informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttö ja nuorten tuki- ja liikuntaelinoireet. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66850/978-951-44-8676-0.pdf?sequence=1>
 (Häntad 17.1.2017)

Heikkilä, Marja 2016. Digitaalisuus edellyttää laaja-alaista kehittämistä.
http://www.oaj.fi/cs/oaj/Uutiset?&contentID=1408913363580&page_name=Digitaalisuus+edellyttaa+laajaalaista+kehittamista (Häntad 24.11.2016)

Heikkilä, Markus 2016. Tutkija lyttää THL:n suosituksen ja käyttää vanhemmat: ”Ajatellaan, että zombielapsi ei ymmärrä mistään mitään.” <http://yle.fi/uutiset/3-8778593>
 (Häntad 17.1.2017)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hokkanen, S. 2016. Digitalisaatio ja sen aiheuttamat haasteet pankeille. Pro gradu – avhandling. Jyväskylä universitet.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49816/URN%3aNBN%3aff%3ajyu-201605172594.pdf?sequence=1> (Häntad 20.10.2016)

Hongisto, S. 2017. Kieltenopiskelu alkaa aiemmin – hankerahaa haussa.
http://www.oaj.fi/cs/oaj/Uutiset?&contentID=1408918313088&page_name=Kieltenopiskelu+alkamaan+aiemmin+hankerahaa+haussa (Häntad 11.1.2017)

Hylén, J. 2010. Digitaliseringen av skolan. http://www.janhysten.se/wp-content/uploads/2011/02/Rektorsak_aug2010-1.pdf (Häntad 17.10.2016)

Högberg, M. 2016. Svenskämnet och digitalisering: svensklärares tankar, upplevelser och reflektioner. Examensarbete. Trollhättan: University West. <http://hv.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A941543&dswid=-7004>

Kalpio, A. 2014. Digitalisoituvaa maantieteen opetus. Lukion maantieteen opetuksen sähköistäminen ja opettajien asenteet muutokseen. Pro gradu –avhandling. Helsingfors universitet.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153115/Pro%20gradu2.pdf?sequence=2>
 (Häntad 21.10.2016)

Koivuranta, E. 2016. Opettajien huoli: Miten ottaa digiloikka, jos ei ole edes kopiokoneita?
<http://yle.fi/uutiset/3-9187209> (Häntad 18.10.2016)

Korkeakivi, R. 2015. Koulutusleikkauksille kyytiä.
http://www.oaj.fi/cs/oaj/Uutiset?&contentID=1408912527528&page_name=Koulutusleikkauksille+kyyti%C3%A4 (Häntad 9.1.2017)

Koskinen, K. 2016. Mitä LOPS sanoo tv:n käytöstä? Föreläsning på YouTube.
https://www.youtube.com/watch?list=PL_JgPWW5X1faU6t18j-AC94uEVP0eXeFP&v=M0vzkHiF1GA (Häntad 3.11.2016)

Lasten ja nuorten liikunnan asiantuntijaryhmä 2008. Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry.

<http://www.ukkinstituutti.fi/filebank/1477->

[Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille.pdf](http://www.ukkinstituutti.fi/filebank/1477-Fyysisen_aktiivisuuden_suositus_kouluikaisille.pdf) (Hämtad 17.1.2017)

Laws, S., Harper, C. & Marcus, R. 2003. Research for Development: A Practical Guide. London: Sage.

OAJ 2015. Koulujen digiloikka uhkaa tyssätä alkuunsa.

<http://www.oaj.fi/cs/oaj/Tiedotteet?&contentID=1408912925532&pageName=Koulujen+digi+loikka+uhkaa+tyssata+alkuunsa> (Hämtad 18.10.2016)

OPS-hautomot 2016. Tieto- ja viestintäteknologia LOPS-perusteissa.

<http://www.oppiminen.fi/2016/03/tieto-ja-viestintateknologia-lops-perusteissa/> (Hämtad 24.11.2016)

Pohjola, M. 2015. Digitalisaatio ja tuottavuus finanssialalla. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.

http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Digitalisaatio_ja_tuottavuus_finanssialalla.pdf (Hämtad 20.10.2016)

Roivainen, M. 2014. Säästöt vaaraksi lukioille – ”Lukiokoulutus on lähes edullisinta koulutusta” <http://yle.fi/uutiset/3-7672473> (Hämtad 9.1.2017)

Siimes, U. 2016. Ruutuja vai raitoja – hyötyä vai huvia? <http://www.mediakasvatus.fi/ruutuja-vai-raitoja-hyotya-vai-huvia/> (Hämtad 02.02.2017)

Statskontoret 2016. Loppuraportti: Valmiina digikiriin. http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Virastoille_ja_laitoksille/Digitalisaatio/Loppuraportti_Valmiina_digikiriin/Johdanto (Hämtad 20.10.2016)

Statsrådet 2015. Lösningar för Finland. Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. Regeringens publikationsserie 11/2015. (Hämtad 14.10.2016)

Svanberg, P. 2013. Digitalisering, vad menas? <http://www.tnc.se/2013/02/digitalisering-konkret-omvandling-till-nollor-och-ettor-eller-allmaent-oekande-av-datoranvaendandet/> (Hämtad 27.10.2016)

Svartström, A. 2016. Ny läroplan i Finland väcker förundran i Sverige.

<https://www.hbl.fi/artikel/ny-laroplan-i-finland-vacker-forundran-i-sverige/> (Hämtad 24.10.2016)

Sveriges Riksdag 2016. Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen. Stockholm: Riksdagstryckeriet. <https://data.riksdagen.se/fil/24B42258-6038-470F-80C6-F5CE149F401B> (Hämtad 1.2.2017)

Tallvid, M. & Hallerström, H. 2009. En egen dator i skolarbetet – redskap för lärande? Utvärdering av projektet En-till-En i två grundskolor i Falkenbergs kommun. Delrapport 2. Göteborgs universitet. Falkenbergs kommun.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Warschauer, M. 2006. Laptops and Literacy: Learning in the Wireless Classroom. New York: Teachers College Press.

BILAGA 1

Intervju

Taustatiedot

- Kauanko opettajana? Kauanko lukiossa?
- Isoin muutos, mikä koulumaailmassa on urasi aikana tapahtunut?

Digitalisaatio (Digitalisering)

- **Mitä digitalisaatio mielestäsi on?** Miten määrittelisit sen ajatellen juuri koulumaailmaa ja opetusta?
- **Omat ajatukset ja odotukset sähköistymisestä?** Mikä positiivista? Entä negatiivista? Miksi?

Sähköiset työkalut (Digitala verktyg)

- **Sähköinen työkalu: määritelmä?**
- Hyvä sähköinen työkalu - millainen?

Oma opetus

- Milloin olet alkanut ottaa sähköistä materiaalia mukaan opetukseesi? Miksi?
- **Tärkein syy siihen, että haluat sähköistä sisältöä opetukseesi? Mikä positiivista, entä negatiivista?**
- Mitä sähköistä sisältöä opetuksessasi mukana? Onko mielestäsi paljon/vähemmän/saman verran kuin ehkä muilla opettajilla? Mitä lisäarvoa se mielestäsi tuo?
- **Sopiiko kielenopiskeluun?** Miksi?/Miksi ei?
- **Onko sähköisen materiaalin käytölle joitain erityisiä hidasteita?**
- **Miten ”sähköinen opetus” eroaa luokkatilanteena ”perinteisestä”?**
- **Uusi ops tai sähköiset yo-kirjoitukset** – vaikuttavatko opetukseesi? Miten niihin ylipäätään lukiossa suhtaudutaan?

Opiskelijat ja oppiminen

- **Millainen mielikuva opiskelijoiden suhtautumisesta sähköistymiseen?** Miksi luulet, että on juuri näin?
- **Onko opiskelijoiden tv-t-käyttötaidot parantuneet?** Mistä sen huomaa? Mikä siihen on vaikuttanut?
- **Miten sähköisyyteen suhtaudutaan?** (oppiminen vai ajanviete?)
- **Saavutetaanko parempia oppimistuloksia?** Miksi?/Miksi ei?

Tulevaisuus

- Millaisena näet **tulevaisuuden lukion?**
- Mikä on isoin asia, mitä pitäisi tehdä asioiden muuttamiseksi?
- Missä näet itsesi tulevaisuudessa?